

KNUD HJORTØ

En stor furesøforfatter

Markering af 150-året for Knud Hjortøs fødsel i Kirke Værløse

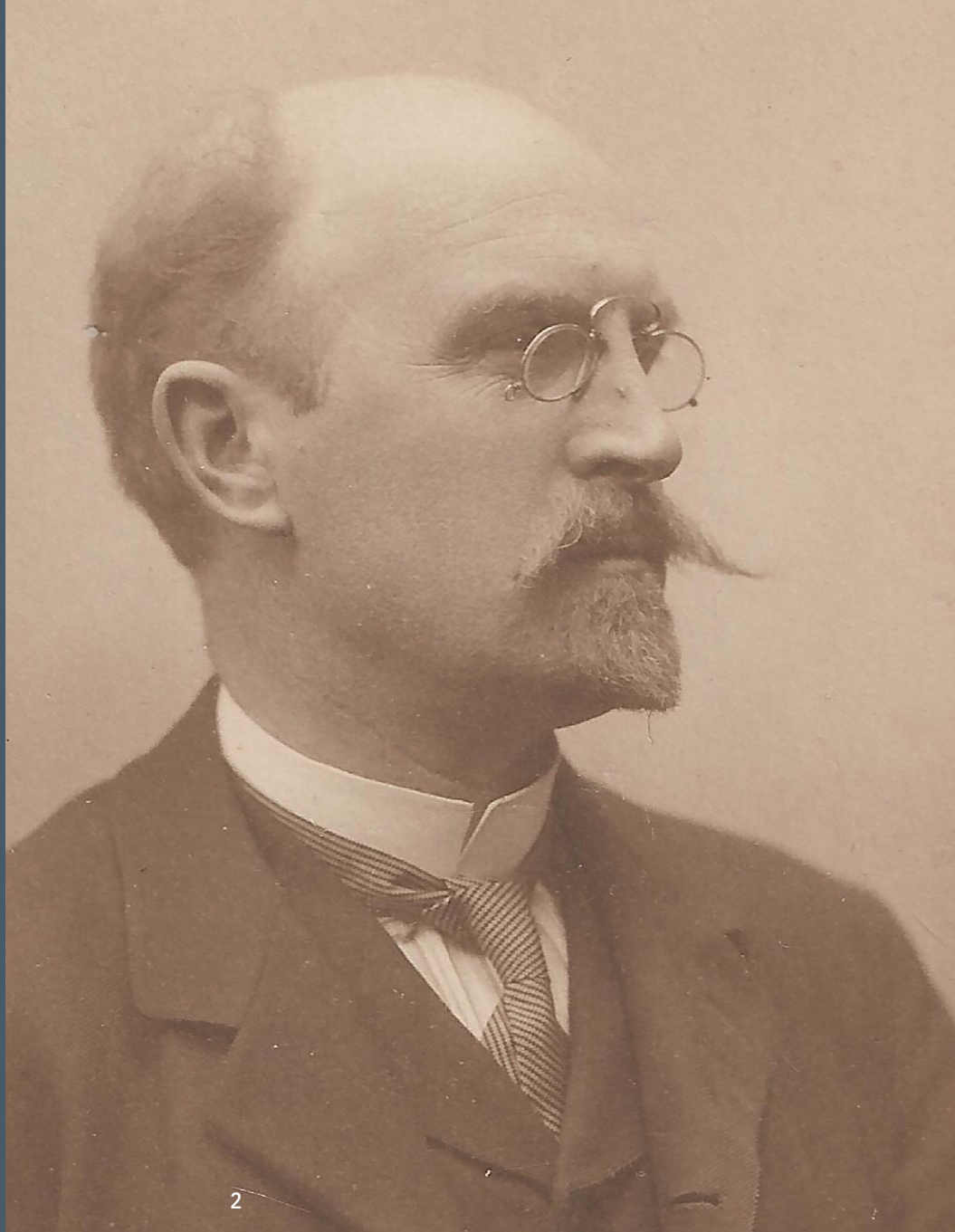
**Forfatteren Knud Hjortø
1869 - 1931**

Indhold

Liv, virke og betydning s. 3

Lidt selvbiografi s. 6

Arrangementer mv. s. 10

*Udgivet af arbejdsgruppen
Knud Hjortø 150, november 2018*

K

nud Hjortøs liv, virke og betydning

Knud Hjortø blev født på slægtsgården Hjortøgård, lidt uden for Kirke Værløse, den 4. januar 1869. Han var døbt Knud Anders Knudsen, men tog som voksen navn efter fødegården.

Knud var en begavet dreng, som ikke egnede sig til praktisk arbejde. 16 år gammel blev han optaget på det nærliggende Jonstrup Seminarium, hvorfra han tog lærereksamen som 19-årig. Herefter rejste han til København, hvor han først tog studentereksamen og efterfølgende begyndte at læse fransk og sprogvidenskab på Københavns Universitet.

Som led i studierne rejste han på månedlange studieophold i Paris, men han fik aldrig afsluttet sin kandidatuddannelse på universitetet.

Hjortø havde skrevet flere litterære indlæg til aviser og tidsskrifter, da han fik udgivet sin første bog i 1899. Efter først at have arbejdet som privatlærer fik han arbejde som realskolelærer i Skanderborg og Skælskør og siden som seminarielærer i Vordingborg.

Fra 1912, i en alder af 43 år, kunne han leve af sine skrivelser og blev fuldtidsforfatter.

”Vejbrydende” og produktiv

Knud Hjortø anses for at være blandt pionererne i den realistiske strømning, som vandt frem i dansk litteratur omkring århundredeskiftet. Selv kaldte han det virkelighedsdigtning. Han blev regnet som en af de såkaldte bondeforfattere, der talte navne som Jeppe Aakjær, Martin Andersen-Nexø, Jakob Knudsen, Johan Skjoldborg og Johannes V. Jensen.

Han var formentlig den første danske forfatter, som benyttede sig af Freuds psykoanalytiske teorier til at arbejde sig ind i sine hovedpersoners ubevidste følelsesliv.

Oftede drejede det sig om forholdet og magtspillet mellem mand og kvinde - men også om det at finde ind til sig selv som menneske. Forfatteren Henrik Pontoppidan kaldte Knud Hjortø for ”en af de vejbrydende i den nyere danske poesi”.

Knud Hjortø var en bevidst og stilsikker sprogbruger, der kunne skifte fra det tunge og dybsindige til det lette, ironiserende og sarkastiske. Han blev en kendt figur i det danske kulturlandskab, hvis grupperinger og kampe han hævdede sig over ved ikke at vælge side - omend hans fortællinger kunne afspejle klare holdninger.

Inspirationen til hans fortællinger kom først og fremmest fra de miljøer, han bevægede sig i.

Det vil blandt andet sige fra bondelevet på værløseeegnen, fra tidens brydninger i de litterære og politiske miljøer i København og fra de provinsbyer, hvor han arbejdede som real-skole- og seminarielærer.

Gennem sin 32 år lange forfatterkarriere udgav han 32 større værker (romaner og novellesamlinger) - nogenlunde regelmæssigt med ét værk om året. Hertil kommer nogle radiohørspil samt en lang række aviskronikker, essays og artikler om sprog og musik samt om store og små hverdagsforhold.

På baggrund af sin viden om og passionerede interesse for klassisk musik virkede Hjortø også som musikanmelder.

Forfatternes forfatter

Trods sin omfattende produktion opnåede Knud Hjortø aldrig bred folkelig popularitet. Han benyttede sig sjældent af en fængende, handlingsmættet fortælleteknik, men oftest af tænksomme, detaljerede beskrivelser af menneskelige sjælekvaler, som gjorde, at mange læsere opfattede stoffet som vanskeligt tilgængeligt.

Han er blevet kaldt ”forfatterens forfatter”, idet han inspirerede og var højt anerkendt af samtidige forfatterkolleger og kulturpersoner som Johs. V. Jensen, Henri Nathansen, Henrik Pontoppidan, C.E. Soya, Aksel Sandemose, Sigurd Swane og Otto Gelsted.

Ud over litteratur og musik interesserede Knud Hjortø sig for det danske sprog – blandt andet inspireret af et par progressive sproglærere fra studietiden på Københavns Universitet.

Hjortø fulgte konsekvent en moderne ortografi (retskrivning) og arbejdede med at tilpasse skriftsproget til talesproget. Desuden var han en stærk fortalere for at udskifte unødvendige fremmedord med danske eller nordiske ord. Det sidste værk fra Hjortøs hånd var således Samfundet Modersmaalets ’Afløsningsordbog’ med forslag til danske eller fællesnordiske ord til afløsning af omkring 2.700 fremmedord.

Knud Hjortø, der led af en alvorlig øjensygdom, var næsten helt blind, da han en efterårsdag i 1931 trådte ud foran en hurtigtkørende bil på Peter Bangsvej - nær sit hjem. Den kvæstede forfatter blev bragt til Frederiksberg Hospital, hvor han døde den følgende dag, 62 år gammel.

Der står endnu nogle asketræer tilbage fra den lange allé, som førte ned til Hjortøgård i Knud Hjortøs barndom.

LIDT SELVBIOGRAFI

Jeg er født den fjerde Januar 1869 på Hjortøgård ved Kirke Værløse tre mil fra København [...]

Min fædrenejård ligger tæt ved den sydligste af de nordsjællandske søer, Sønder sø, der har skovklædte bakker på den anden side. Gårdens horisont er ellers meget snæver, men her mod øst er der fri udsigt. Jeg havde allerede som dreng en følelse af at være begunstiget, fordi jeg var født netop der og ikke på nabogården, en halv fjerdingvej mod syd, hvor udsigten ikke var nær så smuk, og den følelse har holdt sig gennem årene. Jeg tror virkelig, jeg har grund til at være taknemlig mod det tilfælde, der lod mig fødes på Hjortøgård og ikke inde i det flade land syd på. [...]

Værløse sogn er en grænseegn, der ligger mellem to højst forskellige, men begge lige ejendommeligt danske landskabstyper. Går man fra min landsby så meget som en mil mod nord, kommer man til Farum og Furesø, man vandrer gennem store skove, op og ned ad høje bakker.

Knud Hjortøs fødegård, Hjortøgård, omkring starten af 1900-tallet.

Det er Nordsjælland med al sin rige afveksling af skove og bakker, af søer, vandhuller og moser. Men en hel anden verden kommer man ind i, hvis man går en mil mod syd, f. eks. til landsbyen Ballerup. Egnen bliver flad, uden skov og vand, mere frugtbar ganske vist, men i høj grad nøgtern. Her begynder den østsjællandske slette, der kaldes Heden. Begge disse to egne er fra min tidligste barndom gået ind i min bevidsthed. [...]

Min oldefaer var egnens stærke mand, han blev f. eks. hentet til at rydde kroen oppe i byen, når ingen andre turde. [...] Min bedstefaer var foruden gårdmand tillige spillemand [...] Han var indesluttet, hård og streng og ansås for at være farlig, når han blev vred. [...] Min faer, Lars Knudsen, var en åben og i sine yngre dage en munter mand. Jeg har tit som dreng hørt ham synge til sit arbejde. Han var en mand med et kraftigt temperament, noget hidsig og barsk, men også venlig. [...]

Han havde samme snævre horisont som de andre bønder, var en meget påpasselig og rask mand til sit arbejde, men ganske uden initiativ. Derimod havde han en evne, som her er af interesse; han kunde fortælle. Det gjorde han anskueligt og kort.

Han forstod at benytte den fra grammatikken kendte »historiske nutid«, der bruges i såkaldt livlig stil, men han havde den altså ikke fra nogen grammatik. Dertil kom, at hans fantasi altid arbejdede med stoffet, indtil det fik den form, der passede ham, siden ændrede han ikke noget ved det [...] hvad han selv havde tildigtet, troede han på som absolut sandhed og ændrede det ikke mere.

Her har jeg da en utvivlsom arv fra min faer, og jeg ved af erfaring, hvor svært det tit kan være at skelne oplevelsen fra den digteriske omformning deraf. Når jeg her ikke desto mindre har meget forud for min faer, skyldes det en større intellektuel udvikling, og spiren til den kan jeg lige så utvivlsomt føre tilbage til arv fra min moer. [...] Hun var velbegavet og havde betydelig flere kundskaber end bønderkoner i almindelighed. Hun købte bøger og efterlod ved sin død en hel kasse af dem, især af skrifterne til folkeoplysningens fremme. Jeg var vist ikke otte år, da jeg begyndte at tilegne mig indholdet af disse bøger.

Således fører jeg to elementer i mit forfatterskab, evnen til at fremstille en situation og et stærkt hang til eftertanke, tilbage til henholdsvis min faer og min moer. [...]

Jeg læste meget som dreng. Virkelighedsdigtning gjorde mest indtryk på mig, Bjørnsons og Blichers noveller og Holbergs komedier. Først senere slog jeg mig mere på det fantastiske. [...] Jeg var femten år, da jeg blev mig mit kald som forfatter bevidst. Man kan godt bruge ordet kald, for det kom til mig ude fra, pludseligt og uventet som en meddelelse, som en stemme, jeg ikke just hørte, men dog tydeligt nok forstod. Det skete på en grå og våd, men uforglemmelig efterårsdag uden nogen ydre foranledning, som jeg ved af. Jeg købte i stor betagelse en bog folie (papirark, rød.), hæftede det sammen med sort sytråd og gav mig til at skrive. [...]

Jeg er vokset op med romantikken, og vidste til mit attende år ikke af andet. Så gjorde jeg bekendtskab med realismen og havde ingen synderlig vanskelighed ved at tilegne mig den. [...] Jeg er altså i tid som i sted født ved en grænse. [...] Allerede før mit tyvende år tilhørte jeg helt virkelighedsdigtningen. [...]

I 1908 blev jeg lærer ved Vordingborg seminarium, men jeg kunde i længden ikke holde det dobbelte arbejde ud. I 1912, da jeg havde den glæde at få det Anckerske legat, sae jeg med det samme skolen farvel, og nu fører jeg en forfatters i virkeligheden misundelsesværdige liv.

Jeg kan skrive, når jeg vil, og drive, når jeg vil, og jeg mangler ikke oplagthed til nogen af delene. Jeg skriver ikke så lidt, og der skal meget driveri til, for at et digterværk kan blive til.

Uddrag af Knud Hjortøs essay "Lidt selvbiografi". Bragt i samlingen "Under det svindende lys", redigeret og med forord af Johannes V. Jensen. Udgivet posthumt i 1933. Nyt Nordisk Forlag – Arnold Busck.

Kun gårdens navnesten er tilbage af Knud Hjortøs fødegård, Hjortøgård, der brændte i 2011. Gården, der lå på den tidligere Flyvestation Værløses område, var i en årrække hjemsted for flyvevåbnets transporteskadrille.

I dag benyttes området som udgangspunkt for naturformidling og naturoplevelser gennem foreningen Naturstøttepunkt Hjortøgård.

PLANLAGTE ARRANGEMENTER OG MARKERINGER

Fredag den 4. januar 2019

Kransenedlægning på Knud Hjortøs gravsted på Vestre Kirkegård i København.

Knud Hjortø blev født den 4. januar 1869.

Søndag den 6. januar 2019

kl. 14

Søndagsfortælling om Knud Hjortø ved John Mynderup og Ole B. Kristensen. Knud Hjortø tog lærereksamen fra Jonstrup Seminarium i 1888 og fungerede i en årrække som realskole- og seminarielærer.

Sted: Jonstrupsamlingen, Gl. Jonstrup Seminarium, Jonstrupvej 288, Indgang E.

19. januar 2019

Foredrag og oplæsning på Værløse Bibliotek i forbindelse med litteraturfestivalen **Lun På Ord**. Medvirkende: Henrik Wivel og Karsten Pharao. Nærmere oplysninger på furbib.dk og i festivalprogrammet for **Lun På Ord**. Værløse Bibliotek, Bymidten 48, Værløse.

Onsdag den 27. februar 2019 kl. 19

Forfatter- og sangaften. Værløseegnens Historiske Forenings fortællergruppe sætter fokus på Knud Hjortøs liv og litteratur. Lise Bostrup fra Den Danske Sprogkreds causerer om sprogudfordringer i dag, set i lyset af Knud Hjortøs sproglige virke. Desuden mindes vi digteren Benny Andersen med oplæsning og fællessang. Grundtvigsalen, Værløse Kirke, Højeloft Vænge 20, Værløse. Se også: vaerloesehistorie.dk.

Fra 29. marts 2019

Furesø Museer. Udstilling om Knud Hjortø på Mosegaarden, Skovgaards Allé 37, Værløse.

Nærmere oplysninger på furesoemuseer.dk.

Mandag den 25. marts, torsdag den 4. april og tirsdag den 9. april 2019 kl. 19.00

Seminarrække om Kirke Værløse på Knud Hjortøs tid, arrangeret af Værløseegnens Historiske Forening. Der vil være salg af øl og vand.

Satellitten, Bymidten 46, Værløse. Nærmere oplysninger på: vaerloesehistorie.dk.

I ANLEDNINGEN AF 150-ÅRET FOR KNUD HJORTØS FØDSEL

**Søndag den 28. april 2019
kl. 10.30**

Afsløring af mindesmærke for Knud Hjortø. I fortsættelse af afsløringen afholder Naturstøttepunkt Hjortøgaard Forårets Dag med spillemandsmusik, snobrød og grillet lam.

Nærmere oplysninger på:
hjortoegaard.dk.

Sted: Sandet 77, ved indgangen til Flyvestationen.

**Søndag den 12. maj 2019
kl. 13**

I Knud Hjortøs fodspor. En forårsvandring med fortællinger, hvor vi følger Knud Hjortøs skolevej fra Hjortøgård til Kirke Værløse.

Mødested: Se Værløseegnens Historiske Forenings hjemmeside vaerloesehistorie.dk.

Efterår 2019?

For evt. yderligere arrangementer: Tjek Facebook-siden *'Knud Hjortø 1869-1931'* eller hjemmesiden vaerloesehistorie.dk.

Alt er gratis

Det er gratis at deltage i alle de omtalte arrangementer.

Podcast

Radio 24syv har produceret flere podcasts (udsendelser) med Karsten Pharaos, som fortæller om Knud Hjortø og læser op af nogle af hans noveller.

Find udsendelserne via søgemaskine, skriv fx:

'Pharaos cigarer uge 9, 2016 (1)'
'Pharaos cigarer uge 9, 2016 (2)'
'Pharaos cigarer uge 10, 2016 (1)'
'Pharaos cigarer uge 10, 2016 (2)'

Læsekreds

Har du lyst til at være med i en Knud Hjortø-læsekreds?

Kontakt Værløse bibliotek for nærmere oplysninger.

Facebook

I anledning af Knud Hjortø 150-år er der oprettet en Facebook-side *'Knud Hjortø 1869-1931'*.

Ud over en række informationer om Hjortø, kan man her finde opdaterede oplysninger om alle arrangementer i anledning af Hjortø-året.

Arbejdsgruppen Knud Hjortø 150

”Knud Hjortø 150’ er en selvorganiseret og uafhængig arbejdsgruppe, som har taget initiativ til markeringen af 150-året for Knud Hjortøs fødsel i Kirke Værløse. Gruppen, som bakkes op af Furesø Kommune, består af repræsentanter for Furesø Biblioteker, Furesø Museer, Naturstøttepunkt Hjortøgaard, Værløseegnens Historiske Forening og Jonstrupsamlingen. Gruppens medlemmer er: Ebbe Hertel, Hanne Moos, Helle Winther Olsen, John Mynderup, Karsten Petersen, Morten Mortensen, Niels Bødker Thomsen, Ole B. Kristensen, Per Lotz, Signe Holm-Larsen og Ulrick Moos. Desuden har Mette Jonstrup deltaget i arbejdet.

Redaktion: Ole B. Kristensen · Fotos: Furesø Museer, Helle Hjortøs arkiv og Mogens Elgaard · Layout: Anne Lundsryd · Tryk: Rosendahls’

Tak til Furesø Kommune og Nordea-fonden for økonomisk støtte